

212

Rechtbank Limburg (zittingsplaats Maastricht)
8 juli 2014, nr. 4.850403.12,
ECLI:NL:RBLIM:2014:6799
(Mrs. Bosma, Kramer, Van den Berg)
Noot prof. dr. J. Boksem

De normbedragen voor de schadevergoeding wegens ten onrechte in verzekering en/of voorlopige hechtenis doorgebrachte tijd zien slechts op vergoeding van immateriële schade. Met deze beschikking formuleert de Rechtbank een nieuw uitgangspunt.

[Sv art. 89]

Zie voor de volledige uitspraak *NbSr* 2014, 212 (afl. 10), www.nieuwsbriefstrafrecht.nl (incl. noot) en *OpMaat Strafrecht* (incl. noot).

NOOT

In het Wetboek van Strafvordering van 1926 was in artikel 89 e.v. een regeling opgenomen die op een belangrijk punt afweek van de huidige regeling. Destijds kon de rechter aan de gewezen verdachte 'eene geldelijke tegemoetkoming ten laste van den Staat toekennen voor de schade welke hij ten gevolge van ondergane voorloopige hechtenis werkelijk heeft geleden'. Artikel 90 Sv voegde hieraan toe: 'De toekenning eener tegemoetkoming heeft steeds plaats, indien en voor zoover daartoe, naar het oordeel van den rechter, gronden van billijkheid aanwezig zijn. (...)'. De rechter diende bij zijn beslissing 'het vroegere levensgedrag van den verdachte en zijne houding vóór en tijdens de voorloopige hechtenis' in aanmerking te nemen.

Tegenwoordig (sinds de wet van 26 juni 1975, *Stb.* 1975, 341) is in artikel 89 Sv in plaats van de term 'tegemoetkoming', het begrip 'vergoeding (voor de schade)' opgenomen. De rechter dient bij de beantwoording van de vraag of er gronden van billijkheid aanwezig zijn, 'alle omstandigheden' in aanmerking te nemen.

De bedoeling van de wetwijziging in 1975 was de rechter de mogelijkheid te geven een 'algehele vergoeding' toe te kennen (en niet slechts een tegemoetkoming). Het was daarbij overigens uit-

drukkelijk niet de bedoeling de rechter te dwingen, in alle gevallen waarin hij voor toekenning aanleiding ziet, de gehele schade voor vergoeding in aanmerking te laten komen (*Memorie van Toelichting, Kamerstukken II, 1972, 12 132, nr. 3, p. 3*). Er bleef aldus ruimte voor matiging wanneer de omstandigheden daarvoor aanleiding zouden geven.

Het toekennen van de vergoeding en het bepalen van de hoogte ervan, heeft de wetgever uitdrukkelijk aan de rechter overgelaten. Onder de vigeur van de oude wettelijke regeling (vóór 1975) lag het voor de hand om bij het vaststellen van een billijke tegemoetkoming, normbedragen te hanteren (en daarbij te plussen of te minnen, afhankelijk van 'het vroegere levensgedrag' of 'de houding' van de verdachte). Tegenwoordig is het uitgangspunt schadevergoeding.

Forfaitaire (norm-)bedragen kunnen zonder meer gebruikt worden als uitgangspunt voor de rechter voor het bepalen van de hoogte van de vergoeding voor de immateriële schade. Door normbedragen te hanteren, wordt de eenheid in de rechtspraak bevorderd, wat uiteraard niet wil zeggen dat de rechter niet van die bedragen zou mogen afwijken. Juist door in bijzondere gevallen rekening te houden met de omstandigheden (en de vergoeding daarop aan te passen), wordt – onder het motto: *alleen* gelijke monniken, gelijke kappen – de eenheid bewaard. De gewezen verdachte die bijvoorbeeld onevenredig zwaar getroffen is doordat zijn vrijheidsbeneming gepaard is gegaan met veel (voor hem negatieve) publiciteit, moet bij de hantering van de billijkheidsnorm een hogere dan de gebruikelijke vergoeding van de rechter kunnen krijgen. Hetzelfde geldt voor de gewezen verdachte die de detentie als uitzonderlijk zwaar heeft ervaren, omdat hij verdacht werd van bijvoorbeeld een zeer ernstig zedenmisdrijf of van het plegen van een ernstig misdrijf met een terroristisch oogmerk, of omdat hij tijdens zijn verblijf in detentie in een zeer slechte lichamelijke of psychische gezondheid verkeerde (vgl. Gerechtshof Den Haag 8 mei 2014, ECLI:NL:GHDHA:1594).

In veel gevallen zal een vergoeding van immateriële schade aan de gewezen verdachte kunnen volstaan. Maar niet altijd. Soms heeft de vrij-

heidsbeneming ook aantoonbaar vermogensschade veroorzaakt.

Voor de Rechtbank Limburg is dit gegeven reden om eens kritisch naar de eigen rechtspraak en naar die van andere rechters te kijken. De rechtbank formuleert voor zichzelf een nieuw uitgangspunt. Een uitgangspunt dat alleszins begrijpelijk is en dat – juist door onderscheid te maken – tot meer eenheid en tot eerlijker beslissingen leidt.

Eén rechtbank kan (alleen) niet voor eenduidige rechtspraak zorgen. Andere rechters kunnen – en zullen waarschijnlijk – anders oordelen. Wat dat betreft is het jammer dat de Hoge Raad in dit soort zaken in beginsel geen rol speelt. Alleen 'in het belang der wet' kan de Hoge Raad zich over een kwestie als de onderhavige uitspreken (zie bijv. HR 19 februari 2013, NbSr 2013, 155 over de toepasselijkheid van artikel 591a Sv bij sepot en 12 Sv). Wellicht is het een goed idee – nu het Wetboek van Strafvordering toch (ingrijpend) zal worden herzien en er in dat verband ook naar de rechtsmiddelenregeling zal worden gekeken – om in procedures ex artikel 89 Sv (en art. 591a Sv) partijen de mogelijkheid te geven rechtsvragen in cassatie aan de Hoge Raad voor te leggen, of – wat misschien nog wel beter is – het hoger beroep te concentreren bij een daarvoor aangewezen gerechtshof.

Terug naar de uitspraak van de Rechtbank Limburg. De rechtbank signaleert dat de rechtspraak verdeeld is, maar ook dat er aanleiding is om (in het vervolg) af te wijken van de eerdere eigen rechtspraak. Die aanleiding ziet de rechtbank in 'de relatief beperkte hoogte van de normbedragen'. Wanneer in de normbedragen ook de vermogensschade geacht moet worden te zijn meegenomen, dan kan dat tot de onbillijke situatie leiden dat de hoogte van het resterende bedrag voor de immateriële schadevergoeding in veel gevallen verwaarloosbaar is. Dit zou in voorkomende gevallen heel goed tot rechtsongelijkheid kunnen leiden.

De rechtbank formuleert als uitgangspunt dat een vergoeding wordt toegekend voor de daadwerkelijk geleden vermogensschade als rechtstreeks gevolg van ondergane detentie. Dit uit-

gangspunt past bij de hierboven genoemde bedoeling van de wetgever (in 1975) om aan de gewezen verdachte een schadevergoeding toe te kennen in plaats van een tegemoetkoming.

De uitspraak van de Limburgse rechtbank ligt in de lijn van die van de hierboven reeds genoemde uitspraak van het Gerechtshof Den Haag. Het hof oordeelde dat de forfaitaire vergoedingsmaatstaven niet tevens een (forfaitaire) component voor vergoeding van materiële schade bevatten:

‘Als uitgangspunt voor vergoeding op basis van artikel 89 van het Wetboek van Strafvordering dient immers te gelden dat een vergoeding wordt toegekend voor daadwerkelijk geleden vermogensschade als rechtstreeks gevolg van ondergane detentie. In dit systeem zou derhalve niet passen dat voor die schade een forfaitaire component ligt besloten in de door het hof – op basis van de richtlijnen van het LOVS – gehanteerde forfaitaire vergoedingsmaatstaven, te meer daar vermogensschade – zeker in de vorm van gederfde inkomsten – nauwkeurig kan worden berekend, hetgeen op zich al meebrengt dat voor de berekening daarvan geen behoefte bestaat aan het hanteren van forfaitaire bedragen. Daarentegen ligt het wel voor de hand dat voor de vergoeding van schade die niet uit vermogensschade bestaat, derhalve immateriële schade, wél forfaitaire bedragen worden gehanteerd op basis van het uitgangspunt dat een dag in detentie, afhankelijk van het regime, voor een ieder als gelijkelijk (emotioneel) belastend moet worden ervaren, behoudens in de uitzonderingssituaties die het hof reeds hiervoor heeft geformuleerd.’

Over de vergoeding van vermogensschade in de zin van gederfde uitkeringsinkomsten, lijkt de rechtspraak vooralsnog niet eenduidig te zijn. Het stoppen van de uitkering kan voor de betrokkene een enorme impact hebben, omdat hij daardoor vaak acuut niet meer aan zijn betalingsverplichtingen kan voldoen. Het is beslist niet denkbeeldig dat hij – zeker wanneer de vrijheidsbeneming langdurig is – zijn huisvesting (en mogelijk ook zijn inboedel) kwijtraakt. Niet alle rechtbanken en hoven blijken bereid te zijn de gewezen verdachte op de voet van artikel 89 e.v. Sv voor deze evidente schade te compenseren. Een kleine opsomming:

- Gerechtshof 's-Hertogenbosch 21 maart 2011 (parketnr. 20-004691-08): Nu ingevolge het wettelijk systeem de uitkering tijdens de detentieperiode is stopgezet, komen de kosten met betrekking tot het stopzetten van de uitkering niet voor vergoeding in aanmerking;
- Gerechtshof 's-Gravenhage 22 december 2011, ECLI:NL:GHSGR:2011:BU9879: Vergoeding van gederfde uitkeringsinkomsten, met aftrek van besparingen cfm. de normen van het NIBud, € 13 per dag;
- Gerechtshof Leeuwarden 16 mei 2012 (parketnr. 24-000364-09): De kosten zijn verdisconteerd in de immateriële vergoeding. Het verzoek om vergoeding van deze materiële schade (gederfde uitkeringsinkomsten) wordt afgewezen;
- Rechtbank Maastricht 4 juni 2010, ECLI:NL:RBMAA:2010:BQ3839: Vergoeding van gederfde uitkeringsinkomsten, met aftrek van besparing van kosten van € 50 per week;
- Rechtbank 's-Gravenhage 29 juni 2010, ECLI:NL:RBSGR:2010:BN1203: Artikel 89 Sv kan een grondslag bieden voor het vergoeden van de misgelopen uitkering. I.c. biedt de toegekende forfaitaire vergoeding evenwel een voldoende compensatie;
- Rechtbank Maastricht 25 september 2012, ECLI:NL:RBMAA:2012:BX9258: Het door het LOVS vastgestelde forfaitaire bedrag is een 'all-in' bedrag, waarnaast (in beginsel) geen plaats is voor vergoeding van apart benoemde schade, zoals bijvoorbeeld een gemiste uitkering.

De Rechtbank Limburg is inmiddels 'om'. Het is te hopen dat het Hof 's-Hertogenbosch (mocht er hoger beroep zijn aangetekend tegen de beslissing van de rechtbank) met de rechtbank meegaat. Eenduidige rechtspraak is belangrijk. Verdeelde rechtspraak ondermijnt het gezag van rechterlijke uitspraken. In het uiterste geval is sprake van willekeur en dat is (uiteraard) geen recht.

Het zou geen verschil moeten maken of iemand een verzoek tot schadevergoeding ex artikel 89 Sv indient in Maastricht, Groningen, Middelburg, Almelo of Haarlem. Toch is dat wel het geval. Bij de huidige stand van zaken kan het verschil al gauw in de honderden of zelfs duizenden euro's lopen.

De Rechtbank Limburg heeft een redelijke en begrijpelijke uitspraak gedaan, die bovendien in overeenstemming is met de kennelijke bedoeling van de wetgever. Een uitspraak die zich leent voor algemene toepassing. Wellicht dat de uitspraak in het LOVS (Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht) besproken kan worden en als grondslag kan dienen voor afspraken ter bevordering van de rechtseenheid.

Ondertussen doen advocaten van gewezen verdachten (waar ook in Nederland) er verstandig aan om in de verzoekschriften op grond van artikel 89 Sv steeds uitdrukkelijk de vermogensschade die hun cliënten hebben geleden te onderbouwen, naast de standaardbedragen die gevraagd worden ter compensatie van de door hun cliënten geleden immateriële schade als gevolg van het hebben moeten ondergaan van inverzekeringstelling, klinische observatie of voorlopige hechtenis.

J. Boksem